

УДК 625.7.00:35

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2025.1.24>

А. Д. Тимоха

аспірант кафедри економічної політики та менеджменту
навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
<https://orcid.org/0009-0006-3581-5471>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття присвячена комплексному дослідженню теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства, визначаючи їх нормативно-ціннісні, функціональні, інструментальні та інституційні складові. Актуальність дослідження зумовлена винятковою роллю дорожнього господарства як ключового елементу економічної та соціальної інфраструктури України, що прямо впливає на економічне зростання та добробут громадян. Метою статті є системне розкриття та узагальнення актуальних теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства. Методологія дослідження поєднує міждисциплінарний підхід на основі інституційного та системного аналізу, з використанням комплексу загальнонаукових методів, включаючи аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів, синтез та узагальнення. В статті розкрито сутність поняття «механізм публічного управління розвитком дорожнього господарства» як цілісної системи взаємопов'язаних інструментів та методів управлінського впливу, визначено його ключові елементи: суб'єкти, об'єкти, управлінський вплив, процедури та мета управління. Систематизовано нормативно-ціннісні засади на основі категорій публічного інтересу, ефективності, легітимності та відповідальності; функціональні засади через реалізацію системних функцій управління; інструментальні засади на основі типів управлінського впливу; та інституційні засади з урахуванням формальних та неформальних інститутів. Ключовими теоретичними положеннями дослідження є обґрунтування концептуальної моделі формування ефективних механізмів, що включає систему ключових категорій, системні функції публічного управління, типи управлінського впливу та інституційне середовище як взаємопов'язані елементи. Практичне значення дослідження полягає у формуванні фундаментального теоретичного підґрунтя для подальшої розробки практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства України, та підвищення ефективності управління галуззю в цілому.

Ключові слова: публічне управління, механізми публічного управління, дорожнє господарство, розвиток дорожнього господарства, теоретичні засади, принципи публічного управління, сталий розвиток, класифікація механізмів, стратегічне планування, нормативно-правове регулювання.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства в сучасних умовах полягає у винятковій ролі, яку відіграє дорожнє господарство як невід'ємна складова національної економіки та соціальної інфраструктури будь-якої країни, і Україна в цьому випадку не є виключенням. Ефективне функціонування дорожнього господарства прямо впливає на темпи економічного зростання, рівень

конкурентоспроможності національної економіки, а також на загальний добробут громадян. Не можна залишати поза увагою і реалії сучасного стану дорожнього господарства України, який характеризується цілою низкою проблем та викликів, що істотно стримують його потенціал та негативно впливають на економіку та суспільство. До основних з них слід, без сумніву, віднести недостатній рівень фінансування галузі, якість дорожнього покриття та безпека дорожнього руху. Варто також враховувати

вплив геополітичних факторів та збройної агресії, які завдали значних руйнувань дорожній інфраструктурі східних та південних регіонів країни, ще більше загостривши проблеми розвитку дорожнього господарства.

Не менш вагомою є і практична значущість дослідження теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства, що обумовлюється потребами різних категорій стейкхолдерів, зацікавлених в ефективному функціонуванні та подальшому розвитку галузі, а саме органами публічної влади різних рівнів, від центральних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, а також суб'єктами господарювання у дорожній сфері, громадськістю.

У таких умовах, вдосконалення механізмів публічного управління розвитком дорожньої галузі стає не просто бажаним, а і абсолютно необхідним кроком, спрямованим на подолання накопичених проблем та забезпечення поступового відновлення та модернізації дорожньої інфраструктури.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій підтверджує значний науковий інтерес до проблематики механізмів публічного управління, зокрема у контексті розвитку дорожнього господарства та транспортної інфраструктури. Так, українські дослідники, такі як В. С. Куйбіда та І. В. Шпекторенко [9], А. І. Неділько [12], О. Дорофєєв та В. Пашнєв [6], Н. В. Павлюк [13], Є. Ромат [18] та інші, активно розробляють питання сутності, структури та видів механізмів публічного управління. Значна увага приділяється методологічним аспектам системного аналізу управлінської діяльності [9], концептуалізації понятійного апарату [12], структурним елементам механізмів управління [6], а також класифікації та характеристиці їх окремих видів, включаючи організаційні, правові та маркетингові [13] [18]. Окремі дослідження, як показує приклад праць О. Гошовської та О. Тревого [4], розкривають адаптивність управлінських механізмів до кризових явищ. Проте, слід зазначити, що фокус більшості існуючих досліджень зосереджено на описі структури та класифікації механізмів публічного управління, тоді як питання теоретичного підґрунтя та засад їх формування, особливо у контексті розвитку дорожнього господарства, залишаються менш дослідженими та потребують подальшої наукової розробки.

На відміну від загальних досліджень, роботи, присвячені механізмам публічного управління

розвитком транспортної інфраструктури, закономірно акцентують увагу на практичних аспектах галузевого управління. Українські науковці, як приклад, Жукова І. та Трушкіна Н. [7] досліджують конкретні механізми, інструменти та підходи, що застосовуються у транспортній сфері, розглядаючи теоретичні засади та шляхи модернізації галузі. Питання оцінки ефективності державної політики у транспортній галузі активно розробляє Майстро С. В. [10], тоді як Крихітна Ю. О. [8] зосереджує увагу на особливостях формування та реалізації державної політики розвитку транспортної інфраструктури. Паркулаб Т. І. та Шикеринець В. В. [14] підкреслюють актуальність проблематики в умовах воєнних дій, акцентуючи увагу на ролі ефективного управління для національної безпеки. Проблематику державного регулювання розвитку транспортної інфраструктури мегаполісів досліджують Рудченко О. Ю. та Поліщук О. М. [19], обґрунтовуючи доцільність застосування державно-приватного партнерства та автоматизованих систем управління. Однак, попри виразну практичну спрямованість цих досліджень, теоретичні принципи побудови ефективних механізмів публічного управління розвитком транспортної інфраструктури все ще залишаються недостатньо розкритими та потребують подальшого поглибленого теоретичного осмислення.

Аналогічна тенденція до практичної спрямованості простежується і в дослідженнях окремих видів механізмів у дорожньому господарстві. Так, організаційні механізми управління детально описує Веремчук А. В. [3], зосереджуючись на існуючих структурах та повноваженнях. Питання оцінки ефективності таких механізмів розглядає Бурик М. М. [1], аналізуючи недоліки та пропонуючи альтернативні підходи. Економічний вимір управління дорожнім господарством через ефективність економічного впливу транспортної інфраструктури оцінюють Гринь А. та Толок П. [5]. Державно-приватне партнерство (ДПП) як механізм регулювання розвитку дорожнього господарства обґрунтовують Вдовенко Н. М. та співавтори [2], розкриваючи переваги та потенціал ДПП. Фінансові механізми формування джерел фінансування галузі аналізує Печончик Т. І. [16], пропонуючи оптимізацію фінансових потоків. Різноманітні види механізмів та їх адаптацію до децентралізації та кризових умов розглядає група дослідників, серед яких Назаркевич О. Б. [11], Прокопів І. І. [17],

Пархета В. І. [15] та Середа Ю. В. [20], висвітлюючи прикладні аспекти управління. Проте, попри ґрунтовний прикладний аналіз різних видів механізмів, теоретичні засади їх формування на основі системних функцій управління та типів впливу залишаються поза межами досліджень зазначених авторів.

Отже, аналіз наукової літератури виявляє недостатню розробленість комплексних теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства. Існуючим дослідженням, незважаючи на цінність практичних напрацювань, бракує цілісної теоретичної бази, що унеможливляє систематизацію та класифікацію механізмів, визначення принципів їх ефективного формування та застосування, а також надання практично орієнтованих рекомендацій. Саме заповненню цієї теоретичної прогалини присвячене дане дослідження.

Мета статті полягає у розкритті та систематизації актуальних теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства.

Виклад основного матеріалу. Розгляд наукових публікацій, присвячених дослідженню публічного управління, виявляє відсутність єдиного усталеного визначення поняття «механізм публічного управління». Натомість, в науковій літературі представлено різноманітні підходи до його трактування, що відображають багатогранність та складність цього феномену. Аналіз існуючих дефініцій дозволяє виділити кілька ключових ракурсів розгляду сутності механізму публічного управління.

Зокрема, ряд дослідників розглядають механізм публічного управління як систему, підкреслюючи взаємозв'язки та взаємодії між різними елементами управлінського процесу. У цьому контексті, В.С. Куйбіда та І.В. Шпекторенко [9] визначають методологію публічного управління як систему, де механізми є одним з ключових елементів, що забезпечують перетворення управлінських імпульсів в конкретні управлінські дії. Такий системний підхід дозволяє акцентувати увагу на комплексності та цілісності механізму, розглядаючи його як сукупність взаємопов'язаних частин, що функціонують для досягнення певної мети.

Інший підхід полягає у трактуванні механізму публічного управління як інструменту, способу або набору засобів для здійснення управлінського впливу. А. І. Неділько [12] аналізує поняття

«механізм публічного управління», розглядаючи його як спосіб організації взаємодії суб'єктів та об'єктів публічного управління для досягнення поставлених цілей. О. Дорофєєв та В. Пашнєв [6] досліджують структуру механізму публічного управління, виділяючи організаційні, правові, фінансові та інші складові, які в сукупності утворюють інструментарій публічного управління. Такий інструментальний погляд підкреслює практичну спрямованість механізму, його роль як засобу для реалізації управлінських функцій та досягнення бажаних результатів.

Окремі дослідження акцентують увагу на процедурних та організаційних аспектах механізму публічного управління. Н. В. Павлюк [13], аналізуючи організаційні та правові механізми, розглядає їх як сукупність формальних та неформальних правил, процедур, організаційних структур та інституцій, які забезпечують організований та регламентований процес публічного управління. Є. Ромат [18], досліджуючи маркетинговий механізм, зосереджується на конкретних технологіях та процедурах взаємодії з громадськістю в рамках публічного управління. Такий процедурно-організаційний підхід підкреслює важливість організації, регламентації та процедурного забезпечення механізму для ефективного функціонування публічного управління.

Узагальнюючи різні трактування, можна констатувати, що поняття «механізм публічного управління» є комплексним та багатоаспектним, однак, незважаючи на різноманітність підходів, можливо виділити ключові елементи, які є притаманними різним дефініціям. Так, будь-який механізм публічного управління неможливо уявити без наявності суб'єктів та об'єктів публічного управління, тобто органів публічної влади та посадових осіб, з одного боку, і фізичних та юридичних осіб, суспільних груп та територій, з іншого. Обов'язковою складовою механізму є здійснення управлінського впливу з боку суб'єктів на об'єкти управління, що реалізується за допомогою різноманітних інструментів та методів управління, таких як правові, фінансові, організаційні, адміністративні, економічні та соціальні. Функціонування будь-якого механізму публічного управління забезпечується через певні процедури та правила, регламенти та організаційні форми, що надають управлінському процесу організованості та системності. І, безумовно, будь-який механізм публічного управління спрямований на досягнення

чітко визначеної мети управління, яка полягає у забезпеченні публічного інтересу та сталого розвитку відповідної сфери суспільного життя.

Враховуючи викладене, для цілей даного дослідження під механізмом публічного управління розвитком дорожнього господарства будемо розуміти цілісну, функціонально та структурно організовану систему взаємопов'язаних організаційних, правових, фінансово-економічних, інформаційно-комунікативних та інших інструментів та методів управлінського впливу, які забезпечують організовану взаємодію суб'єктів та об'єктів публічного управління з метою ефективної реалізації системних функцій управління та досягнення цілей сталого розвитку дорожнього господарства в інтересах суспільства.

У контексті дослідження механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства, особливо вагомим значення набуває звернення до системи ключових категорій теорії публічного управління, що, безперечно, формують концептуальний базис аналізу. Серед найбільш важливих категорій, релевантних до нашого дослідження, слід виокремити «публічний інтерес», «ефективність публічного управління», «легітимність» та «відповідальність». Саме ці категорії надають нормативно-ціннісну основу для формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства та виступають критеріями оцінки їх ефективності та легітимності.

Зокрема, «публічний інтерес», як фундаментальна категорія, відображає легітимні спільні потреби громадян, гарантовані державою через інструменти публічної політики, і в дорожній галузі охоплює широкий спектр аспектів – від транспортної доступності та безпеки руху до якості інфраструктури, екологічної безпеки та економічної ефективності, що, апріорі, визначає спрямованість механізмів публічного управління на його максимальну реалізацію, враховуючи різноманітні інтереси стейкхолдерів. З іншого боку, категорія «ефективності публічного управління» виступає мірилом досягнення цілей з мінімізацією витрат і максимізацією суспільного впливу, і в дорожньому господарстві оцінюється за якістю інфраструктури, безпекою руху, рентабельністю, задоволеністю користувачів та екологічними наслідками, що, вочевидь, вимагає постійного моніторингу, інновацій та оптимізації ресурсів для формування ефективних механізмів. Не

менш важлива «легітимність публічного управління», що характеризує визнання влади суспільством на основі відповідності цінностям та очікуванням, і в контексті механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства забезпечується законністю процедур, врахуванням думки громадськості, прозорістю та справедливістю, що, безсумнівно, сприяє підвищенню довіри та ефективності управлінських дій. Нарешті, «відповідальність у публічному управлінні», як обов'язок суб'єктів влади нести відповідальність перед суспільством, передбачає підзвітність у використанні ресурсів, досягненні цілей, контролі та відповідальності за порушення в дорожньому господарстві, що, безперечно, виступає ключовою умовою для запобігання зловживанням та підвищення якості управління в цілому, підкреслюючи системний та взаємопов'язаний характер окреслених категорій у контексті формування ефективних механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства.

Взаємозв'язок між зазначеними категоріями є очевидним та системним. Реалізація публічного інтересу є головною метою публічного управління, а ефективність, легітимність та відповідальність виступають ключовими умовами та критеріями успішної реалізації цієї мети. Ефективні механізми публічного управління розвитком дорожнього господарства мають бути сформовані таким чином, щоб максимально враховувати публічний інтерес, забезпечувати високий рівень ефективності управлінських дій, бути легітимними в очах суспільства та забезпечувати належну відповідальність суб'єктів управління. Саме ці категорії визначають нормативно-ціннісний контекст дослідження теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства та будуть використані як основа для подальшої концептуалізації авторського підходу.

Забезпечення результативності публічного управління у сфері дорожнього господарства, безсумнівно, є невід'ємно пов'язаним із послідовною реалізацією комплексу ключових функцій управління, що, безумовно, мають системний характер. Саме ці функції, як видається, виступають визначальними напрямками управлінської діяльності, покликаними гарантувати не тільки організованість та керованість, а й беззаперечну націленість на результат усієї управлінської системи та її складових, особливо у специфічному контексті розвитку

дорожньої галузі. Системні функції публічного управління, таким чином, доцільно розглядати як фундаментальні складові управлінського процесу, що об'єктивно забезпечують не тільки злагоджене функціонування системи публічного управління, а й її вимірювану спроможність досягати поставлених цілей, зокрема у складній та багатоаспектній сфері розвитку дорожнього господарства.

Слід, однак, зазначити, що наукові дослідження пропонують широке розмаїття класифікацій системних функцій публічного управління, що, очевидно, відображає багатогранність та складність управлінської роботи, а також різні теоретичні погляди на її сутність. Для цілей даного дослідження особливої ваги набувають наступні системні функції: планування, організація, мотивація, координація, контроль, регулювання, комунікація та інновації, перелік яких, хоч і не є вичерпним, охоплює найбільш суттєві сфери управлінського впливу, необхідні для гарантування поступального розвитку дорожньої інфраструктури.

Розглядаючи сутність окреслених системних функцій, доцільно зазначити, що функція планування в публічному управлінні, безперечно, полягає у формуванні стратегічного бачення розвитку дорожнього господарства, що, апіорі, передбачає чітке визначення цілей, задач та пріоритетів галузі на різних часових горизонтах, а також розробку конкретизованих планів, програм і прогнозів, що, фактично, задають вектор руху до визначених орієнтирів. Функція організації, у свою чергу, логічно фокусується на створенні справді ефективною структури управління дорожнім господарством, охоплюючи розподіл повноважень та відповідальності між різними органами управління, формування чіткої організаційної ієрархії, а також забезпечення необхідними ресурсами для повноцінного виконання управлінських функцій. Функція мотивації у публічному управлінні, як видається, націлена на створення дієвих спонукальних стимулів для всіх суб'єктів та об'єктів управління в дорожньому господарстві, маючи за мету активізувати їхню діяльність для гарантованого досягнення поставлених цілей розвитку галузі. Функція координації, водночас, в управлінні дорожнім господарством спрямована на досягнення належної злагодженості у діях різних управлінських структур та осіб, об'єктивно забезпечуючи уникнення дублювання повноважень, усунення міжвідомчих конфліктів та

досягнення синергії у спільній роботі. Функція контролю, як невід'ємна складова управління, забезпечує відповідність дій в дорожній сфері встановленим нормам, планам та законодавству, включаючи моніторинг діяльності, виявлення відхилень від заданих параметрів та своєчасне вжиття коригувальних заходів. Функція регулювання в публічному управлінні розвитком дорожнього господарства, з іншого боку, полягає у встановленні чітких правил та норм функціонування галузі, гарантуючи стабільність та передбачуваність управлінських процесів, а також оперативне реагування на відхилення від заданого курсу. Функція комунікації, у свою чергу виступає забезпеченням відкритого діалогу між органами влади та усіма зацікавленими сторонами, охоплюючи обмін інформацією, налагодження зворотного зв'язку, забезпечення прозорості управлінських процесів. Нарешті, функція інновацій безсумнівно, спрямована на забезпечення постійного прогресу та модернізації галузі, включаючи впровадження новітніх технологій, управлінських підходів та адаптацію до змінних умов.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що системні функції публічного управління демонструють тісний взаємозв'язок та взаємозалежність, де реалізація кожної з них є необхідною умовою для досягнення високої ефективності усієї управлінської системи. Саме збалансована та комплексна реалізація усіх окреслених функцій, як видається, є незаперечною запорукою формування справді ефективних механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства, об'єктивно націлених на сталий розвиток галузі та повне задоволення суспільних потреб.

Безперечно, створення дієвих механізмів публічного управління, спрямованих на розвиток дорожнього господарства, вимагає глибокого розуміння різних видів управлінського впливу, що можуть бути застосовані задля досягнення поставлених цілей. Самі типи управлінського впливу являють собою не що інше, як категорії дій в управлінні, кожна з яких відрізняється як за своєю природою, так і за інструментарієм та методами впливу на об'єкти управління. Отже, усвідомлення специфіки кожного з типів впливу, а також можливостей їх вдалого поєднання, є, безсумнівно, ключовим моментом для розробки механізмів управління розвитком дорожнього господарства, здатних бути гнучкими та швидко адаптуватися до мінливих обставин.

Варто зазначити, що у теоретичних розробках з публічного управління існує неоднозначність у класифікації типів управлінського впливу. Проте, беручи до уваги специфіку дослідження механізмів публічного управління у контексті розвитку дорожнього господарства, видається найбільш доцільним зосередитися на наступних типах впливу: адміністративному, економічному, соціальному, правовому, інформаційному та технологічному. Слід підкреслити, що даний перелік, хоч і не є вичерпним, проте охоплює основні способи управлінської дії, що можуть бути використані для надання ефективного імпульсу різним аспектам функціонування та розвитку дорожньої галузі.

Адміністративний вплив, як відомо, є одним з найбільш традиційних та поширених видів управлінського впливу в системі публічного управління. Його сутність полягає у використанні владних ресурсів суб'єктів управління для безпосереднього регулювання діяльності об'єктів управління. Серед інструментів адміністративного впливу, що можуть бути використані у дорожньому господарстві, варто назвати розпорядчі акти, приписи, процедури ліцензування та сертифікації, а також заходи контролю та нагляду за дотриманням встановлених норм і правил.

Економічний вплив, на відміну від адміністративного, ґрунтується на застосуванні економічних важелів та стимулів, що спонукають об'єкти управління до дій у бажаному напрямку. До інструментів економічного впливу, що можуть бути застосовані у дорожньому господарстві, належать, зокрема, цільове фінансування дорожніх програм та проектів, надання субсидій та пільг, використання податкових інструментів, формування тарифної політики, ціноутворення, інструменти кредитування та залучення інвестицій, а також інші економічні механізми.

Соціальний вплив, у свою чергу, спрямований на формування у суспільстві певних ціннісних орієнтацій, стереотипів поведінки та суспільної думки, які б сприяли досягненню цілей публічного управління у сфері розвитку дорожнього господарства. Інструментарій соціального впливу у дорожній галузі включає проведення інформаційних кампаній, розповсюдження соціальної реклами, реалізацію освітніх програм, заходи з формування позитивного іміджу дорожньої галузі, активне залучення громадськості до процесів управління, налагодження

партнерських відносин з інститутами громадянського суспільства та засобами масової інформації.

Правовий вплив у публічному управлінні ґрунтується на використанні правових норм та механізмів для регламентації суспільних відносин у сфері дорожнього господарства та відіграє фундаментальну роль у забезпеченні законності, правопорядку та правової визначеності у дорожній галузі, чіткому визначенні прав та обов'язків як суб'єктів, так і об'єктів управління, врегулюванні конфліктних ситуацій та забезпеченні правового захисту законних інтересів учасників дорожнього руху.

В свою чергу інформаційний вплив у публічному управлінні полягає у використанні інформаційних ресурсів як дієвого інструменту управління, забезпечуючи безперервне інформування, освітню діяльність, консультаційну підтримку та організацію зворотного зв'язку між суб'єктами та об'єктами управління у сфері дорожнього господарства. Слід визнати, що інформаційний вплив є надзвичайно важливим для підвищення рівня обізнаності широкої громадськості щодо стану справ у дорожній галузі, забезпечення прозорості управлінських процедур, налагодження постійного діалогу з громадськістю, збору та аналізу громадської думки.

І нарешті, технологічний вплив у сфері публічного управління безпосередньо пов'язаний з активним використанням сучасних технологій та інноваційних розробок задля підвищення ефективності управління розвитком дорожнього господарства. Варто підкреслити, що технологічний вплив є одним з найбільш перспективних напрямів вдосконалення публічного управління розвитком дорожнього господарства, надаючи можливість суттєво підвищити ефективність управлінських процесів, оптимізувати використання ресурсів, покращити якість дорожніх послуг, підвищити рівень безпеки дорожнього руху та забезпечити сталий розвиток галузі на інноваційній основі.

Виходячи з вищезазначеного, можна припустити, що ефективність механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства значною мірою залежить від вдалого комбінування різних типів управлінського впливу. Таким чином, збалансоване та синергетичне поєднання різних типів управлінського впливу є, безсумнівно, ключем до створення ефективних, гнучких, адаптивних та легітимних механізмів публічного управління розвитком дорожнього

господарства, орієнтованих на досягнення цілей сталого розвитку галузі та забезпечення публічного інтересу.

Слід підкреслити, що формування дієвих механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства відбувається не у вакуумі, а під визначальним впливом інституційного середовища, яке виступає тим контекстом, що задає рамки, можливості та обмеження для управлінської діяльності. Інституційне середовище в даному контексті слід розуміти як сукупність формальних та неформальних інститутів, що регулюють взаємодію суб'єктів публічного управління та впливають на процеси прийняття та реалізації управлінських рішень у дорожній галузі.

Формальні інститути, як відомо, відіграють ключову роль у формуванні механізмів публічного управління, створюючи правову та організаційну основу для діяльності органів влади та інших суб'єктів управління. Законодавство у сфері дорожнього господарства, включаючи закони, кодекси, технічні регламенти та інші нормативно-правові акти, визначає загальні правила «гри», встановлює повноваження та відповідальність різних органів влади, регулює відносини між учасниками дорожнього руху, визначає стандарти якості дорожніх робіт та вимоги до безпеки дорожнього руху. Організаційна структура органів влади, відповідальних за управління дорожнім господарством, визначає ієрархію та підпорядкованість різних управлінських ланок, розподіл функцій та повноважень між центральними та місцевими органами влади, а також механізми взаємодії між різними відомствами та організаціями, задіяними у дорожній сфері. Слід визнати, що саме формальні інститути задають основні параметри механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства, створюючи необхідні рамки для їх функціонування.

З іншого боку, не можна недооцінювати роль неформальних інститутів, які, часто залишаючись поза увагою формального регулювання, справляють суттєвий вплив на функціонування та ефективність механізмів публічного управління. Зокрема, усталені традиції у дорожньому господарстві формують практики управління, стереотипи поведінки та організаційну культуру відомств. Більше того, професійні цінності, визначають пріоритети та етику працівників галузі. Аналогічно, культура управління органів влади задає стиль керівництва, відкритість

процесів та готовність до інновацій, а неформальні практики взаємодії можуть впливати на ефективність управлінських рішень. Отже, неформальні інститути, хоч і не зафіксовані формально, є визначальним фактором реального функціонування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства.

Аналіз інституційного середовища дозволяє виявити як інституційні обмеження, так і інституційні можливості, які необхідно врахувати при формуванні ефективних механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства. Серед інституційних обмежень можна назвати недосконалість законодавчої бази, надмірну бюрократизацію організаційних структур, недостатню прозорість та відкритість діяльності органів влади, корупційні практики, а також консервативність традицій та усталених практик. З іншого боку, інституційне середовище може створювати і інституційні можливості, такі як наявність чіткої та послідовної законодавчої бази, ефективна організаційна структура органів влади, наявність позитивних традицій професійної діяльності та культури управління, орієнтованої на результат, активна позиція громадянського суспільства, що сприяє контролю за діяльністю влади та участі громадянськості в управлінні.

Отже, формування ефективних механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства вимагає обов'язкового врахування особливостей інституційного середовища, як формальних, так і неформальних інститутів, виявлення та нейтралізації інституційних обмежень, а також максимального використання інституційних можливостей. Саме комплексний підхід до аналізу інституційного середовища дозволить створити адаптовані, легітимні та дієві механізми публічного управління, спрямовані на сталий розвиток дорожнього господарства та забезпечення публічного інтересу.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження теоретичних засад формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства засвідчило, що ефективне формування таких механізмів є комплексним та багатоаспектним завданням, що потребує синергії нормативно-ціннісного обґрунтування, системного функціонального аналізу, інструментального забезпечення та врахування інституційного контексту. Ключовим результатом даного дослідження, безумовно, є запропоноване авторське визначення механізму

публічного управління розвитком дорожнього господарства, як цілісної, функціонально та структурно організованої системи взаємопов'язаних організаційних, правових, фінансово-економічних, інформаційно-комунікативних та інших інструментів та методів управлінського впливу, які забезпечують організовану взаємодію суб'єктів та об'єктів публічного управління з метою ефективної реалізації системних функцій управління та досягнення цілей сталого розвитку дорожнього господарства в інтересах суспільства.

Розроблені в ході дослідження теоретичні положення водночас, демонструють цілісний підхід до формування механізмів публічного управління, які можуть бути адаптовані до специфічних умов розвитку дорожнього господарства України з урахуванням його нагальних потреб та об'єктивних обмежень:

– *Система ключових категорій публічного управління як нормативно-ціннісний фундамент.* Ефективність формування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства безпосередньо залежить від чіткого визначення нормативно-ціннісних орієнтирів. Дослідження підтвердило, що категорії публічного інтересу, ефективності, легітимності та відповідальності виступають фундаментальним базисом для оцінки та спрямування управлінських дій. Саме орієнтація на ці категорії дозволяє забезпечити відповідність механізмів публічного управління очікуванням суспільства та цілям сталого розвитку галузі.

– *Системні функції публічного управління як функціональна основа.* Реалізація системних функцій публічного управління є необхідною умовою для забезпечення результативності механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства. Дослідження довело, що планування, організація, мотивація, координація, контроль, регулювання, комунікація та інновації виступають визначальними напрямками управлінської діяльності. Саме комплексна реалізація цих функцій гарантує організованість, керованість та цілеспрямованість управлінської системи.

– *Типи управлінського впливу як інструментальне забезпечення.* Різноманітні типи управлінського впливу формують інструментальну основу механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства. Дослідження засвідчило, що адміністративний, економічний, соціальний, правовий, інформаційний та

технологічний впливи становлять собою вичерпний набір інструментів, вдале поєднання яких забезпечує гнучкість та адаптивність управлінських дій, а синергія їх впливу є ключовим фактором ефективності управлінських механізмів.

– *Інституційне середовище як контекст формування механізмів.* Інституційне середовище виступає визначальним контекстом, що обумовлює особливості формування та функціонування механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства. Дослідження підкреслило, що врахування формальних та неформальних інститутів, виявлення інституційних обмежень та можливостей є необхідною умовою для адаптації та легітимізації управлінських механізмів. Саме інституційний аналіз дозволяє створити механізми, здатні ефективно функціонувати в конкретному соціально-економічному та політико-правовому середовищі.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі практичного застосування розроблених теоретичних засад для формування конкретних механізмів публічного управління розвитком дорожнього господарства в Україні. Видається перспективним проведення емпіричних досліджень, спрямованих на оцінку ефективності існуючих механізмів та розробку практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення. Саме у практичній площині лежить потенціал подальшого розвитку даного дослідження, спрямованого на надання конкретних інструментів для підвищення ефективності публічного управління розвитком дорожнього господарства України.

Список використаної літератури:

1. Бурик М. М. Дослідження ефективності механізмів державного управління транспортною інфраструктурою України. Публічне адміністрування і національна безпека. 2020. 8 (16). 85-93. <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2020/8/6591>. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2020-8-6591>
2. Вдовенко Н. М., Коробова Н. М., Павленко М. М. Еволюція механізму регулювання розвитку дорожнього господарства на інноваційних засадах державно-приватного партнерства. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2020. 23. 44-53. DOI: <http://doi.org/10.33813/2224-1213.23.2020.5>
3. Веремчук А. В. Механізми державного управління у сфері дорожнього господарства України // Економіка та держава. 2011. № 8. С. 112-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_8_33 (дата звернення 01.12.2020).

4. Гошовська, О., Тревого О. Механізми публічного управління для відновлення військової економіки. Економіка та суспільство, 2022. (38). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-24>
5. Гринь А., Толоч П. Вплив транспортної інфраструктури на економічний розвиток регіонів, оцінка ефективності управління дорожнім господарством. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 334(5), 2024. 90-96. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-13>
6. Дорофєєв О., Пашнев В. Поняття та структура механізму публічного управління. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 2023. 324(6), 256-261. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-43>
7. Жукова І., Трушкіна Н. Механізм державного управління розвитком транспортної інфраструктури: теоретичні аспекти. Національні інтереси України. 2024. 3(3). 296-310. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-3\(3\)-296-310](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-3(3)-296-310).
8. Крихітна Ю. О. Механізми формування та реалізації державної політики розвитку транспортної інфраструктури. Вісник національного університету цивільного захисту України серія «Державне управління». 2022. (1), 83-89. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-1-10>
9. Куйбіда В. С., Шпекторенко І. В. Методологія публічного управління як система: теоретичні та практичні аспекти. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. 29. 7-12. DOI: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.1>
10. Майстро С. В. Сучасний стан розвитку транспортної галузі України та результативність механізмів формування й реалізації державної політики / С. В. Майстро, Ю. О. Крихітна // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2021. Вип. 2 (73), 8-15.
11. Назаркевич О. Б. Механізм управління дорожнім господарством України в умовах децентралізації. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Вип. 4, 27-32. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_4_7
12. Неділько А. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «Механізм публічного управління» / А. І. Неділько // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2018. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_2_8
13. Павлюк Н. В. Теоретичні засади організаційного і правового механізмів публічного управління в Україні / Н. В. Пжавлик // Демократичне врядування. – 2016. – Вип. 16-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016_16-17_9
14. Паркулаб Т. І., Шикеринець В. В. Механізми публічного управління розвитком транспортної інфраструктури України. Наукові перспективи. 2024. 1(43), 212-220. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-212-220](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-212-220)
15. Пархета В. І. Адміністративно-правове забезпечення функціонування сфери дорожньої інфраструктури в Україні та визначення перспектив його удосконалення. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. 9. 256-259. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/62>
16. Печончик Т. І. Організаційно-економічний механізм формування джерел фінансування підприємств дорожнього господарства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. 1(21), 293-300. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-1\(21\)-293-300](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-1(21)-293-300)
17. Прокопів І. І. Механізм управління дорожнім господарством в умовах децентралізації. Національні інтереси України. 2024. 4(4). 558-563. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4\(4\)-558-563](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-4(4)-558-563)
18. Ромат Є. Маркетинговий механізм у системі публічного управління. Науковий вісник: Державне управління, 2024. 2 (16), 157-175. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-2\(16\)-157-175](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-2(16)-157-175)
19. Рудченко О. Ю., Поліщук О. М. Механізм державного регулювання розвитку транспортної інфраструктури мегаполісів. Університетські наукові записки. 2017. 1, 93-100. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_1_12
20. Середа Ю. В. Нормативно-правові засади державного управління дорожнім будівництвом у воєнний та пост-воєнний час. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування, (5), 2024. 79-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.5.9>

Tymokha A. D. Theoretical principles of forming mechanisms for public management of road infrastructure development

The article is devoted to a comprehensive study of the theoretical foundations of the formation of mechanisms for public management of road infrastructure development. The relevance of the study is due to the exceptional role of road infrastructure as a key element of the economic and social infrastructure of Ukraine, which directly affects economic growth and the well-being of citizens. The purpose of the article is to systematically disclose and generalize the current theoretical foundations for the formation of mechanisms for public management of road infrastructure development. The research methodology combines an interdisciplinary approach based on institutional and systemic

analysis, using a complex of general scientific methods, including the analysis of scientific literature and regulatory legal acts, synthesis and generalization. The article reveals the essence of the concept of "mechanism for public management of road infrastructure development" as a holistic system of interconnected tools and methods of managerial influence, and identifies its key elements: subjects, objects, managerial influence, procedures and the goal of management. The normative and value-based principles are systematized based on the categories of public interest, efficiency, legitimacy and responsibility; functional principles through the implementation of systemic management functions; instrumental principles based on types of managerial influence. The key theoretical provisions of the study are the justification of the conceptual model of the formation of effective mechanisms, which includes a system of key categories, systemic functions of public management, types of managerial influence and the institutional environment as interrelated elements. The practical significance of the study lies in the formation of a fundamental theoretical basis for the further development of practical recommendations aimed at improving the mechanisms of public management of the development of the road infrastructure of Ukraine, and increasing the efficiency of management of the industry as a whole.

Key words: *public administration, public administration mechanisms, road management, road management development, theoretical foundations, principles of public administration, sustainable development, classification of mechanisms, strategic planning, regulatory and legal regulation.*